

A jelen helyzet ismeretében véleményünk szerint szükséges egy olyan rendelet kibocsátása, amely az egész ország minden állománygyarapítási együttműködésre vonatkozó problémáját átfogja. Ez megkönnyítené, korszerűvé tenné könyvtári munkánkat.

A szakszervezeti könyvtárak fejlődése a Szovjetunióban

RÁCZ Ágnes

Szemlénk a Biblioteki na novom etape c. kiadvány (Biblioteki na novom etape. V pomoscs' rabotnikam profsojuznüh bibliotek. Moszkva, 1977. 70.p.) cikkei alapján készült.

A 70-es évek szovjet könyvtárügyének központi kérdése a könyvtári hálózati rendszer teljes átszervezése, központosítása. Növelni kell a könyvtárak szerepét a tömegek kommunista nevelésében, a tudományos-technikai fejlődés szolgálatában, az SZKP XXV. kongresszusa határozatainak végrehajtásában.

Mindez a lakosság könyvtári ellátásának kiterjesztésével, a tömegek olvasóvá nevelésével, a könyvtári és tájékoztatási munka hatékonyságának növelésével érhető el. A könyvtári ellátás javításában részt vesznek a tudományos, a szakkönyvtári és a közművelődési könyvtári hálózatok, köztük a szakszervezeti könyvtárak kiterjedt rendszere is.

A SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRAK HELYE A KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSBAN

A szakszervezeti könyvtárak különleges szerepet játszanak a könyv, az olvasás népszerűsítésében, a tömegek olvasóvá nevelésében, a politikai-gazdasági feladatok teljesítésére való aktivizálásában. Nagy tömeghatásuk oka az, hogy a dolgozók közvetlen közelében, az üzemekben, műhelyekben, munkásszállókban működnek. Az ipari központokban csaknem minden második dolgozó tagja a szakszervezeti könyvtárnak.

A szakszervezeti könyvtárak fejlődésük kezdetén, és ma is, a gyárakkal együtt épülnek. Az állam és a társadalmi szervek biztosítják a szocialista építés és az új könyvtárak fejlesztésének egységes ütemét: az új gyárakban, a nagy kiemelt beruházásokon már az építkezés kezdetén megalapítják a könyvtárat.

A nagy üzemi szakszervezeti könyvtárak kiterjedt fiókhálózattal rendelkeznek a műhelyekben, üzembrészekben, munkásszállókban. A könyvtári ellátás alapvető sejtje a brigád lett: a fiókok és mozgókönyvtárak közvetlenül a műhelyekben működnek, a propagandisták személyesen ismerik a

kölcsönzőket, és érdeklődésük, igényeik figyelembevételével ajánlanak számukra irodalmat. Ennek köszönhető, hogy a nagy üzemekben a fiatal munkásoknak kb. 60 %-a él a műhelykönyvtárak szolgáltatásaival.

Az üzemi szakszervezeti könyvtárak jelentős tevékenységet fejtenek ki a szocialista munkaverseny fejlesztése, az ötéves terv feladatainak teljesítése, a kongresszusi határozatok megvalósítása érdekében. Kiállításokat, találkozók rendeznek, szakirodalmi propagandamunkát folytatnak. Támogatják a műszaki-technikai fejlődést, az új technológiák bevezetését, a munkások továbbtanulását műszaki- és tankönyvgyűjtemények létrehozásával.

A szakszervezeti könyvtár bekapcsolódik információs szolgáltatások rendszerébe is (referenz állományok létrehozása, együttműködés az információs szervekkel).

Ha az üzemben nem működik műszaki szakkönyvtár, a szakszervezeti könyvtár hagyományos funkcióin - a munkások műszaki felkészítése, továbbtanulásuk támogatása, művelődési igényeik kielégítése - túl a műszaki könyvtár feladatait is ellátja: a szakemberek (mérnökök, technikusok) szakirodalom és információ iránti igényeinek kielégítését, a tudományos-műszaki információ szervezését.

Az általános fejlődés mellett viszont be kell ismerni, hogy a munkások, mező- és erdőgazdasági dolgozók, geológusok, a tengeri és halászflootta dolgozói, a szállításban dolgozók jelentős részének könyvtári ellátása még nem, vagy nem eléggé biztosított, a könyvtárakban folyó munka nem elég hatékony, nem elégséges a fiatalok tanulásának támogatása. A szakszervezeti könyvtárak egy része még nem készült fel az információs feladatok megoldására.

A X. ötéves tervben - a célkitűzéseknek megfelelően - emelni kell a szakemberek könyvtári-információs ellátásának színvonalát, elsősorban nem a könyvállomány mennyiségi növelése, hanem a helyesebb koncentráció és a használat hatékonyságának emelése útján. A vállalatoknál célszerű könyvtári-információs komplexumokat létesíteni, amelyek egyesítik a tudományos-műszaki, tan- és szakszervezeti könyvtárak állományát és információs szolgáltatásait, megszervezik a szakosított részlegek és olvasótermek hálózatát. Mindezeknek a feladatoknak az érdekében erősíteni kell a könyvtárak és információs szervek együttműködését az információforrások beszerzése, feldolgozása, és az információ szelektív szétsugárzása terén.

A SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT KÖZPONTOSÍTÁSA

A lakosság könyvtári ellátásának anyagi alapját a tervszerűen elhelyezett közkönyvtári hálózat alkotja. Ezért fontos feladat a könyvtári hálózat állapotának, a könyvtárak anyagi-műszaki bázisának vizsgálata, a gazdasággal könyvtári ellátás megtervezése. Az állami és szakszervezeti szervek határozatot hoztak a közkönyvtári hálózatok rendezésére, anyagi-műszaki bázisuk fejlesztésére, a könyvtári szolgáltatások központosítására vonatkozóan.

1975-ben, a IX. ötéves terv befejező évében kezdődött a könyvtárak központosításának megszervezése és bevezetése, majd 1976-ban a centralizált szakszervezeti könyvtári hálózat tervezése is.

A könyvtári hálózati rendszer kiterjesztésének eredménye, hogy az Oroszországi SzSzsZK lakosságának 75 %-a részesül könyvtári ellátásban. Sok városban és kerületben azonban még nem rendezett a könyvtári hálózat, sok kis önálló könyvtár működik, rosszul fejlődik a fiók- és mozgókönyvtárak rendszere. A vállalati szakszervezeti és műszaki könyvtárak hiánya miatt ezeken a területeken a munkásoknak és alkalmazottaknak csak 5-6 %-a olvas rendszeresen könyvet.

Figyelemmel kell kísélni a könyvtári hálózat fejlődését és elhelyezését, hogy minden területen hozzáférhetővé váljék a könyv.

A könyvtárak létesítésének elve:

Önálló, állandó szakszervezeti könyvtárakat azoknál a vállalatoknál lehet és kell létrehozni, ahol a munkások és alkalmazottak száma meghaladja az ötezret. Az 500-5000 munkást foglalkoztató gyárakban fiókkönyvtárakat, az ennél kisebb üzemekben mozgókönyvtárat kell elhelyezni.

A dolgozók könyvvel való ellátásában nagy jelentősége van a központosított könyvtári hálózatnak. A szakszervezeti és más irányítás alá tartozó könyvtárak hálózatának központosítása biztosítja a könyvtárügy alapvető problémáinak komplex és konstruktív megoldását, a könyvtári rendszer javítását, a könyvállomány tervszerű alakítását és használatát, az olvasók eredményes kiszolgálását, a könyvtárak technikai felszerelését.

SZAKSZERVEZETI BÁZISKÖNYVTÁRAK

1975-ben rendeletet hoztak az új típusú könyvtárak - a szakszervezeti báziskönyvtárak - létrehozásáról, amelyek a könyvtárügy szervezői, a központosított könyvtári ellátás irányítói, a hálózatok módszertani vezetői lettek.

A hálózat élén a köztársasági és területi báziskönyvtár áll, hatáskörébe tartoznak - mint hálózati alközpontok - a városi és kerületi szakszervezeti báziskönyvtárak. A hálózat tagjai a szakszervezeti könyvtárak.

1974-75 folyamán a köztársaságokban, területeken a szakszervezeti tanácsok 169 központi báziskönyvtárat hoztak létre. Két típusuk alakult ki: a nagy vállalatok szakszervezeti könyvtárai és a szakmaközi szakszervezeti könyvtárak. A szakmaközi központi báziskönyvtár módszertani segítséget nyújt egyrészt saját központosított fiókkönyvtári hálózatának, másrészt a köztársasági, területi szakszervezeti könyvtári hálózatnak. A nagy vállalatok könyvtárai látják el a hálózatukba tartozó szakszervezeti könyvtárak módszertani vezetését. Mégis, helyesebb a köztársasági, területi központi báziskönyvtári funkciókat a nagy vállalati szakszervezeti könyvtárakra bízni, és nem a szakmaköziesekre, mert módszertani segítséget nyújtani egyidejűleg a városi fiókkönyvtáraknak és a terület szakszervezeti könyvtárainak nehéz.

A központi szakszervezeti báziskönyvtárak - a szakmaköziesek és az üzemiek egyaránt - nagy könyvtári üzemek, amelyek 100-200 ezres állománnyal, referensz apparátussal, 10-50 főnyi személyzettel rendelkeznek.

A báziskönyvtárak létrehozásával a szakszervezeti könyvtárak módszertani vezetésének jól szervezett rendszere alakult ki. A módszertani funkciók ellátására a központi báziskönyvtárak szervezetében módszertani osztályokat hoztak létre. 1975 óta már jelentős eredményeket értek el a hálózatok, a könyvtári munka és a lakosság ellátása területén.

Minden köztársaságban, területen a könyvtárak szemináriumokat és üléseket tartanak "A könyvtárak szerepének növelése a kommunista nevelésben és a tudományos-műszaki fejlődésben", és "A könyvtárak munkája az SZKP XXV. kongresszusának határozataival kapcsolatban" címmel. Széleskörű tevékenységet folytatnak a politikai, közgazdasági, műszaki könyvek népszerűsítése érdekében, olvasókonferenciákat szerveznek, könyvkiállításokat és szemléket rendeznek. Részt vesznek az irodalmi, műszaki előadások, író-olvasó találkozók rendezésében, olvasómozgalmak szervezésében. A szakszervezeti könyvtárakat rendszeresen ellátják módszertani kiadványokkal és segédeszközökkel.

A báziskönyvtárnak fontos feladata a könyvtár és az ipar kapcsolatának erősítése. Egyre több rendezvényt tartanak a műszaki könyvtárakkal együtt. Az üzemekben, gazdaságokban mind gyakrabban rendezik meg a "Szakemberek napját" és az "Információ napját", a műszaki és mezőgazdasági könyvvetet. Széles körben terjesztik a szocialista munkaverseny irodalmát.

Jelentős munka folyik a könyvtári-információs komplexumok létrehozásáért a nagy vállalatokban. Ennek a tevékenységnek az irányítója szintén a szakszervezeti báziskönyvtár: információs kiadványokat és ajánló bibliográfiákat adnak ki a népgazdaság szakemberei, a különböző szakmákban dolgozók számára. A referenz és információs tevékenység további fejlesztése céljából a báziskönyvtárak kiállításokat rendeznek a bibliográfiai, tájékoztatói segédeszközökből, másodfoku bibliográfiákat adnak közre.

A munkáskollektívák könyvvel való ellátásának érdekében a báziskönyvtárak biztosítják a más rendszerű és főhatóságu könyvtárakkal és a tudományos-műszaki információs szervekkel való együttműködést. Hogy a szakszervezeti könyvtárak működésének hatékonyságát növeljék, a mérnököket, közgazdászokat is bevonják a könyvtár munkájába, műszaki könyvrészlegeket hoznak létre.

A báziskönyvtárak feladata a könyvtári hálózat megtervezése: el kell érni, hogy a könyvtári könyvet a munkások és alkalmazottak legalább 70 %-a olvassa. Különös figyelmet kell fordítani a szakszervezeti könyvtárak építésére az új vállalatoknál. A szakszervezeti báziskönyvtárnak már a gyár, üzem építésének időszakában meg kell terveznie az üzemi könyvtár nagyságát, elhelyezését, szolgáltatásait.

A báziskönyvtárak lettek a szakszervezeti könyvtárak centralizációjának irányítói is, kidolgozták a központosítás perspektivikus tervét, szemináriumokat rendeznek a központosítás kérdéseiből, módszertani tanácsokat adnak a megvalósításáról, az állományok átszervezéséről, a nem használt irodalom kiválogatásáról, a katalógusrendszer szervezéséről. A központosításnak az előzetes tervek szerint 1980-ra be kell fejeződnie.

A módszertani vezetés legnagyobb problémái: az állományok minőségi összetételének javítása, az állományalakítás irányítása, a könyvrendelések időben való központi kielégítése.

SZOCIALISTA VERSENY A LAKOSSÁG KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSÁNAK JAVÍTÁSÁÉRT

A könyvtárak hatékonyabb működése érdekében szocialista versenyt hirdettek az Oroszországi SzSzsZK autonóm köztársaságai, területei és városai között. Moszkvában, Leningrádban és a nagyvárosokban a verseny a kerületek között folyik. Célja, hogy biztosítsa a könyvtári dolgozók aktivitását a könyvtári szolgáltatások kiterjesztésében, a munkások olvasóvá nevelésében, az ipar fejlesztésének elősegítésében. A versenyben minden rendszerű és főhatóságu könyvtár, köztük a szakszervezeti könyvtárak is részt vesznek. A verseny szervezését, vezetését, értékelését az oroszországi szervezőbizottságok vezetik.

A verseny értékelésének mutatói:

- a lakosság - a munkás és parasztrétegek - bevonásának mértéke a lakóhely, munkahely, tanulási hely szerinti könyvtári ellátásba, az olvasók száma és összetétele;
- az egy főre eső évi könyv-, folyóirat- és hírlapkölcsonzés, a könyvkölcsonzés összetétele;
- a könyv-, politikai- és tudományos-műszaki információs kérések kielégítésének ideje és színvonala.

Emellett teljesíteni kell a következő feltételeket:

- a könyvtári ideológiai nevelőmunka magas színvonalának elérése, aktiv részvétel a dolgozók mozgósításában a határozatok és rendeletek végrehajtására, a könyvtár részvétele a köztársaság, terület gazdasági és kulturális építésében;
- valamennyi település, kerület, város, termelőegység, diákkotthon, oktatási intézmény könyvtári ellátása;
- a könyvtárak együttműködése a munkások és szakemberek könyv és információs szükségletének kielégítésében könyvtárközi kölcsönzés és más könyvtárközi kapcsolatok útján, a szakkönyvtárak átlományának aktiv használata;
- a dolgozók széles rétegeinek bevonása a könyvtári munkába és az irodalompropagandába;
- a könyvtárak egységes módszertani irányításának bevezetése;
- a könyvtárak anyagi-műszaki bázisának erősítése, a társadalmi szervezetek, üzemek, szovhozok, kolhozok részvételének biztosítása a könyvtárak építésében és berendezésében;
- az egészségügyi és tűzvédelmi utasítások szigorú betartása;
- a könyvtári káderek biztosítása, továbbképzése, a jó munkáért járó erkölcsi és anyagi honorárium, az élet és lakáskörülmények javítása.

A verseny hatékony eszköze lett az egységes könyvtári ellátási rendszer megszervezésének, az olvasás irányításának, a referenz és információs szolgáltatások javításának, bővítésének. Az első évben 130 ezer könyvtár vett részt a versenyben, 1975-ben már 132,5 ezer. A verseny lehetőséget adott a könyvtárak együttműködésére a könyvtárügy alapvető kérdéseinek megoldásában, ösztönzőként hatott az egyes könyvtárak munkájának javítására.

Mig 1972-ben a tanácsi könyvtárakat a lakosság 45,4 %-a használta, a más irányítás alá tartozókat 69,5 %, addig ez a szám 1975-ben elérte

az 52,5 %, illetve a 78,5 %-t. Jelentős mértékben nőtt a könyvtári szolgálat színvonala mind mennyiségi, mind minőségi tekintetben. Az egy főre eső kölcsönzés, a könyvkölcsönzés összetételének adatai azt bizonyítják, hogy a könyvtárak eredményesen vesznek részt a tudományos-műszaki fejlesztés elősegítésében, az új tudományos eredmények és élenjáró tapasztalatok terjesztésében, az ötéves tervfeladatok teljesítésére való aktivizálásban.

A verseny mai állását az egyes vállalatok, mikrokerületek könyvtárainak együttműködése jellemzi. Kidolgozták az olvasóvá nevelés egységes tervét, amely magába foglalja a tudományos-műszaki, szakszervezeti és pártkönyvtár feladatait is.

A Kulturális Minisztérium és a Szakszervezetek Össz-szövetségi Központi Tanácsának Kulturális Osztálya összeállította a lakosság könyvtári ellátásának tervét 1976-1980-ra, meghatározták a könyvtári ellátásban részeseülők százalékos arányát és az olvasók abszolút számát. Ezt a központi tervet bontják le az egyes könyvtárakra vonatkozóan, figyelembe véve a terület gazdasági életének sajátosságait is.

KÖNYVTÁRI KÁDEREK KÉPZÉSE ÉS TOVÁBBKÉPZÉSE

A fent vázolt feladatok - a központositott könyvtári hálózatok megszervezése, a báziskönyvtárak irányítása, a módszertani munka, a verseny lebonyolítása - jól képzett, szakmailag és politikailag felkészült, nagy tapasztalatokkal rendelkező és széles látókörű szakembereket kívánnak. Az SZKP KB határozata alapján a szakszervezeti tanácsok és bizottságok több figyelmet fordítanak a könyvtári dolgozók kiválasztására és ideológiai-politikai képzésére, szakmai színvonalának emelésére.

A szakemberképzés a könyvtárügy szervezőinek, elsősorban a központi báziskönyvtárak vezetőinek a feladata. A könyvtárosok tanulásának egyik szervezője a Gorkiji Autógyár könyvtára - a Gorkiji területi szakszervezeti báziskönyvtár lett.

A tanulás különböző formáiban vesz részt a terület minden könyvtári dolgozója. A könyvtári káderképzés tervét a területi és központi városi könyvtárakkal együtt dolgozták ki. A terv magába foglalja a kezdő könyvtárosok egy hónapos tanfolyamait, az olvasószolgálatok vezetőinek továbbképző tanfolyamait, a tudományos-gyakorlati konferenciákat, a felsőfoku humán képzettséggel rendelkező könyvtárosok két éves posztgraduális továbbképző tanfolyamait. Szemináriumokat tartanak a báziskönyvtárak dolgozói számára. A Kulturális Főiskolán könyvtárszak működik, ahol a hallgatók megismerik a könyvtárügy átfogó kérdéseit, problémáit, szervezésének és irányításának feladatait és módszereit.

Minden köztársaságban, területen létre kell hozni a legjobb könyvtárak bázisán működő szakmai továbbképző iskolákat, tanfolyamokat. Megoldásra váró feladat a szakképzetlen könyvtárosok oktatása is. A báziskönyvtárak feladata, hogy megszervezzék a könyvtárosok szisztematikus és folyamatos tájékoztatását a kül- és belpolitika kérdéseiről, a jól működő könyvtárakban eltöltendő szakmai gyakorlatukat, az olvasóval való hatékony foglalkozás módszereire neveljék őket.

A lakosság könyvtári ellátásának javítására hirdetett versenyben is fontos szerepük van a jól képzett kádereknek.

A hagyományos képzési formák mellett széles körben alkalmaznak olyanokat is, mint az élenjáró tapasztalatok iskolája, a "Szakma legjobbjára", "A könyvtári munka ujitója" címért folyó versenyek. A báziskönyvtárak létrehozásával nagy gondot fordítanak a módszertani osztályok vezetőinek és munkatársainak a továbbképzésére is: fel kell őket készíteni a hálózatok módszertani vezetésére. A módszertanosok részt vesznek a szemináriumok, gyakorlatok, könyvtárosi tanfolyamok tantervének kidolgozásában, a módszertani segédkönyvek összeállításában; a hálózatok vezetése mellett szakosodhatnak a könyvtári munka különböző területeire - irodalompropaganda, állományszervezés és gyarapítás, állományfeltárás, a katalógushálózat gondozása, olvasószolgálat, káderképzés, stb.

Az utóbbi években javult a könyvtári szakemberek összetétele és elhelyezése. Az utolsó négy évben több mint 700 felsőfoku és 1600 középfoku képesítéssel rendelkező fiatal könyvtárost irányítottak a vállalati könyvtárakba.

A könyvtárosok elméleti és szakmai színvonala is emelkedik: 46,6%-uk rendelkezik könyvtárosi szakképesítéssel, és jelentős az informátori, közgazdasági és pedagógus képesítéssel rendelkezők száma is.

A X. ötéves tervben továbbfejlesztik a könyvtári ellátás központosítását, a báziskönyvtárak irányító szerepét, a könyvtár és a népgazdaság kapcsolatának erősítését az ötéves tervfeladatok és a XXV. kongresszus határozatainak megvalósítása érdekében, növelik a könyvtári ellátásban részt vevők számát, kiterjesztik a könyvtárak szocialista versenyét a Szovjetunió összes köztársaságára.

Béremelés a szovjet könyvtárakban

V. SZEROV

A szerző Novaja zabota partii (A párt új gondoskodása) c. cikkét (Bibliotekar'. 54.god. 1977. 4.no. 27-28.p. TARR Lászlóné tömörítette.

Az utóbbi években a Szovjetunióban több fontos dokumentum, rendelet látott napvilágot, melyek a közművelődés, a tudomány, a művészetek és a kultúra fejlesztését, támogatását szolgálták. Ugyanakkor a párt és a kormány komoly erőfeszítéseket tesz a nép életszínvonalának állandó emelése érdekében. A kilencedik ötéves terv időszakában pl. több mint 60 millió dolgozó munkabérért ill. jövedelmét emelték központi intézkedésekkel.

1976 decemberében a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága, a Szovjetunió Minisztertanácsa és a Szakszervezetek Össz-szövetségi Központi Tanácsa határozatot hozott a munkások és tisztviselők minimális bérének és a nem termelési ágazatokban dolgozók fizetésének emeléséről.